

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»**

*(кафедри теорії та методики практичної психології,
кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології)*

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки)

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

(кафедра психології)

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра практичної психології)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції**

19 травня 2023 року

Одеса – 2023

ГЕНДЕРНА СПЕЦИФІКА СХИЛЬНОСТІ ДО МАНІПУЛЯТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Суханова О. О., Оверчук В. А.

*Донецький національний університет імені Василя Стуса
(м. Вінниця, Україна)*

Сформовані механізми сучасної суспільної пам'яті та побудоване на їх основі інформаційне середовище, створюють умови для маніпулювання всіма формами та рівнями суспільної свідомості, із застосуванням різних видів, способів та методів впливу на почуття та волю людини з метою управління психікою та соціальною поведінкою. По суті, маніпулювання свідомістю стає системним явищем, яке охоплює всі сфери життя та проявляється у різноманітних формах.

Людина не народжується маніпулятором, а стає ним впродовж життя. Ці навички з'являються дуже рано. Дитина вивчає маніпулятивні технології та примови своїх батьків, перші маніпулятивні тактики та сценарії – завжди запозичені із батьківської поведінки. Спостерігаючи за взаєминами у родині, дитина вбирає в себе прийоми маніпуляції, особливо ті, які виявилися ефективними, а в подальшому пробує застосувати їх, будуючи власні стосунки. При цьому, велику роль у цьому відіграють й інші важливі інститути соціалізації, та сімейні сценарії – первинні, які дуже міцно закріплюються у підсвідомості та повторюються від покоління до покоління. В певних випадках дитина може зламати батьківські сценарії та обрати власну долю, та для цього їй доведеться багато попрацювати над розвитком своєї особистості [2, с. 42].

На жаль, маніпуляції відбуваються частіше, ніж люди думають. Хоча емоційні маніпуляції та пов'язані з ними тактики можна використовувати в будь-якому типі стосунків, дані про інтимні стосунки дають певне розуміння. Одне дослідження Ж. Каракурт та К.Е. Сільверт показало, що 40% жінок і 32% чоловіків повідомляють про виразну агресію у стосунках, тоді як 41% жінок і 43% чоловіків відчувають примусовий контроль [3].

У проведеному дослідженні схильності до маніпуляції Н.В. Гребінь не виявила зв'язку між приналежністю досліджуваних до певної статі та схильністю до маніпулювання, у результаті чого підсумовано, що представники обох статей схильні до маніпулювання. Скоріш за все, відмінність між жінками та чоловіками не у кількісному параметрі маніпулювання, а у якісному: жінки і чоловіки застосовують різні маніпулятивні прийоми [2].

Н. В. Гребінь [2] зазначає, що у більшості досліджень, про існуючі вивченню відмінностей у рівні та виявах макіавеллізму у жінок та чоловіків, було виявлено, що кількісний показник макіавеллізму чоловіків вищий порівняно з жіночим, зокрема Дж. Нігро, І. Геллі [5] та Е. Маккобі і К. Жаклін [4]. Хоча існують наукові факти, які вказують на те, що стать не є чинником схильності до маніпулювання, відображені у дослідженнях Дж. Рейбум та Л. Рейбум та Вільгрубе С.О. й Рогозіна М.Ю. [1]. У той же час відповідно до досліджень М. Амез та А. Х. Кідд рівень макіавеллізму у жінок та чоловіків пов'язаний з гендерними особливостями особистості: схильні до маніпуляції особи характеризуються маскулініними рисами, тоді як особам з невисоким рівнем

макіавеллізму властиві фемінні риси [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Коли справа доходить до міжособистісної шкоди на диспозиційному рівні, три найбільш часто досліджувані риси називають «темною тріадою». Темна тріада складається з макіавеллізму та субклінічних форм нарцисизму та психопатії. Усі три недоліки мають обмежену емпатію та відсутність чесності, причому відсутність емпатії є очевидним у визначенні психопатії. Теоретично психопатія та нарцисизм пов'язані з короткостроковим фокусом, тоді як макіавеллізм теоретично передбачає довгостроковий фокус [6]. Тим не менш, деякі дослідники стверджують, що короткочасні мотиви характерні для всіх трьох рис темної тріади. Наприклад, дослідники стверджують, що короткострокова стратегія історії життя є загальною темою для Темної тріади. Крім того, дехто стверджує, що всі три риси пов'язані з прагненням отримати короткострокову вигоду, навіть ціною довгострокової. Дослідження за допомогою оцінки Dirty Dozen знаходить переконливі докази короткострокової орієнтації серед тих, хто має високий рівень макіавеллізму. Проте дослідження з використанням інших показників, таких як MACH-IV або шкала особистості Макіавеллі мали змішані результати з імпульсивністю, залежно від вибірки та оцінки імпульсивності. Тож, зв'язок між макіавеллізмом і короткостроковою орієнтацією був суперечливим залежно від операційності.

При цьому дослідження встановили відмінності між чоловіками та жінками щодо імпульсивності. Навіть у ранньому віці дівчата виявляють нижчий рівень імпульсивності, ніж хлопчики. Відповідно до теорії, імпульсивність є ключовим компонентом етіології злочинності, а високий рівень самоконтролю жінок використовується для пояснення гендерного розриву в правопорушеннях. Порівняно з жінками чоловіки також мають вищі показники темної особистості. Нещодавно з'явилися дані, які свідчать про те, що чоловіки та жінки відрізняються не лише середнім рівнем темної тріади, але й по-різному виражають риси темної тріади. Так, У. Тран, В. Бергл, М. Космаєр, Дж. Пітшнінг, С. Стігер та М. Ворацек виявили, що ядро темних особистостей є таксонічним серед чоловіків, але вимірним серед жінок. Це відкриття означає, що чоловіки мають більш чітке визначення того, коли вони переступають поріг «володіння» темною особистістю, ніж жінки. Так само чоловіки та жінки відрізняються щодо невірності та макіавеллізму, так що макіавеллізм був схожий на психопатію лише серед жінок. Стосунки між соціосексуальністю та темною тріадою відрізняються залежно від статі. Наприклад, чоловіки з високим рівнем макіавеллізму були менш схильні до короткочасної сексуальної поведінки порівняно з жінками з високим рівнем макіавеллізму. Чоловіки з високим рівнем макіавеллізму були більш самоконтрольованими та більше стурбованими майбутніми наслідками, ніж жінки. Враховуючи ці взаємозв'язки, макіавеллізм може мати різний зв'язок з імпульсивністю залежно від статі та її операційності [6].

Дослідження, в якому використовувалося операціоналізація макіавеллізму MACH-IV, виявило позитивні кореляції з дисфункціональною імпульсивністю як у чоловіків, так і у жінок. Хоча ці кореляції були сильнішими у жінок, і

кореляція між психопатією та імпульсивністю була сильнішою, МАСН-IV позитивно корелював з імпульсивністю. Навпаки, операціоналізація макіавеллізму Короткої темної тріади (SD3) зосереджена на плануванні та стратегічній природі макіавеллізму на його початку. Таким чином, SD3 може бути більш прийнятною оцінкою для визначення планування та стратегічної природи макіавеллізму, коли враховується стать. Гендерні відмінності можуть вплинути на зв'язок між імпульсивністю та темною тріадою (особливо макіавеллізмом) за допомогою SD3. Зокрема, макіавеллізм SD3 не має зв'язку з імпульсивністю. Крім того, цей зв'язок між макіавеллізмом і імпульсивністю особливо послаблений серед чоловіків. Непланові аспекти імпульсивності негативно корелюють з макіавеллізмом. Однак для нарцисизму та психопатії існують стійкі стосунки з імпульсивністю між чоловіками та жінками [6].

Сучасні дослідження К. Колінсон, С. Саус, С. Вайз, Дж. Міллер та Д. Линам підтверджують, що чоловіки та жінки відрізняються за середнім рівнем особистісних конструктів Темної тріади, таких як макіавеллізм. Крім того, нещодавні дослідження свідчать про важливі проблеми, пов'язані з існуючими вимірюваннями МАСН з точки зору збігу з психопатією та відповідності експертних описів. У дослідженні авторів було використано нещодавно розроблений показник макіавеллізму (П'ятифакторний перелік макіавеллізму; FFMI), заснований на п'ятифакторній моделі, і вивчено його варіативність між статтю. Було встановлено сильну (або скалярну) факторіальну інваріантність, що вказує на те, що латентні середні коефіцієнти можна порівнювати між чоловіками та жінками за допомогою цього показника. Відмінності в середньому рівні показали, що чоловіки мали вищі рівні латентних факторів, пов'язаних з антагонізмом і соціальним домінуванням. З точки зору загального балу, чоловіки повідомили про значно вищий середній рівень макіавеллізму. Результати проведеного дослідження підтверджують думку про те, що відмінності в середньому рівні макіавеллізму за статтю не є артефактами упередженості вимірювання.

Таким чином, представники обох статей схильні до маніпулювання, і відмінність між жінками та чоловіками не у кількісному параметрі маніпулювання, а у якісному: жінки і чоловіки застосовують різні маніпулятивні прийоми. Крім того макіавеллізм може мати різний зв'язок з імпульсивністю залежно від статі.

Література

1. Вільгубе С.О., Рогозіна М.Ю. Гендерні відмінності маніпулятивної поведінки студентів. *Збірник наукових праць КПНУ ім. Івана Огієнка, Інституту психології імені Костюка НАПН України*. 2013. Вип.29. С. 36-45.
2. Гребінь Н. В. Мотиваційні установки осіб із схильністю до маніпулювання у міжособистісних стосунках. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. 2009. Проблеми сучасної психології. Випуск 4. С. 39-48. URL: <http://v-khsac.in.ua/index.php/2227-6246/article/download/162879/161906> (дата звернення: 01.11.2022).
3. Karakurt G., Silver K.E. Emotional abuse in intimate relationships: the role of gender and age. *Violence Vict.* 2013. № 2 8(5). P. 804-821. doi:10.1891/0886-6708.vv-d-12-00041. URL: <https://doi.org/10.1891/0886-6708.vv-d-12-00041> (дата звернення: 01.11.2022).

4. Maccoby E.E. Jacklin C.N. The psychology of sex differences. Stanford, 1978. 416 p.
5. Nigro G., Gally I. Sex-Role Identity and Machiavellianism. Psychological Reports. 1985. Vol. 56 (3). P. 863-868.
6. Szabó E., Jones D.N. Gender differences moderate Machiavellianism and impulsivity: Implications for Dark Triad research. *Personality and Individual Differences*. 2019. Volume 141. 15 April 2019. P. 160-165. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S019188691930008X> (дата звернення: 01.11.2022).

РОЗВИТОК ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Яланжи Р.Р., Пундєв В.В.

*Одеський національний економічний університет
(м. Одеса, Україна)*

Актуальність дослідження полягає в тому, що вольові якості, такі як самоконтроль, самодисципліна, цілеспрямованість, настійність, наполегливість та інші, впливають на успішність навчання в закладах вищої освіти. Воля є ключовим фактором, який дозволяє студентам досягати своїх цілей і переборювати труднощі навчання. Розвиток вольових якостей важливий для студентів, які мають проблеми з організацією свого часу, плануванням та виконанням завдань.

Мета статті – проаналізувати розвиток вольових якостей, що впливають на успішність навчання в закладах вищої освіти.

Аналіз досліджень та публікацій. До питання розвитку вольових якостей, що впливають на успішність навчання в закладах вищої освіти зверталися такі педагоги, як: Ю. В. Бойко, О. В. Дубасенюк, О. І. Єршова, О.В. Клименко, Л. М. Ковальова, І. О. Кожанова, Л. В. Козак, В. В. Мельник, С. В. Міщенко, А. С. Пилипенко, В. С. Харченко, Л. В. Чмихало, С. В. Яремко та ін.

Виклад основного матеріалу. На думку Ю. В. Бойко, для студента першого курсу вольові якості є дуже важливими, оскільки це період, коли він зустрічається з багатьма новими викликами та вимогами. Новий графік занять, велика кількість домашніх завдань та вивчення нових предметів може стати складним завданням для студента. В цей період важливо мати сильну волю та самодисципліну, щоб зосередитися на важливих завданнях, працювати над ними та досягати максимальних результатів [1]. С. В. Міщенко зазначає, студент першого курсу зазвичай знаходиться в новому соціальному середовищі, де він має знайти спільну мову зі своїми одногрупниками, друзями та вчителями. Вольові якості допоможуть студенту керувати своїми емоціями, контролювати свою поведінку та дії, що допоможе створити позитивне враження про нього серед інших людей та забезпечити йому успіх у соціальній сфері [3]. Дослідження В. С. Харченко показують, що вольові якості є важливою складовою успішного навчання та досягнення високих результатів у навчанні. Від рівня розвитку вольових якостей залежить здатність досягати поставлених цілей, зосереджуватися на важливих завданнях та досягати успіху в навчанні та житті [4].